

УДК 81'42

КАЛЬКО Валентина Володимирівна,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри
українського мовознавства і прикладної лінгвістики
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького
e-mail: mkalko@ukr.net

МОВНЕ ПРЕДСТАВЛЕННЯ НЕГАТИВНОЇ ЕСТЕТИЧНОЇ ОЦІНКИ В УКРАЇНСЬКИХ ПАРЕМІЯХ

У статті здійснено комплексний аналіз вербальної репрезентації негативної естетичної оцінки на матеріалі українських паремій у проекції на когнітивні механізми етносвідомості. З'ясовано, що негативна естетична оцінка поширена лише на концепт ЛЮДИНА, відображаючи неприсмні відчуття перцепції її зовнішності, віддзеркалює несприйняття всього, що суперечить нормі, традиційним уявленням про красу. Естетична пейоративність виражена відповідно до індивідуальних відхилень від норми (фізичні вади, вроджене потворство, некрасиві риси обличчя тощо).

Ключові слова: прекрасне, потворне, оцінні мовленнєві акти, концепт, паремійна картина світу, категорія оцінки.

Постановка проблеми. Потворне – одна із фундаментальних аксіологічних категорій, репрезентована в нерозривному взаємозв'язку з прекрасним. Однак якщо прекрасне – абсолютна цінність, що має максимальну значущість, то потворне за своєю суттю не належить до цінностей, але без нього неможливе розуміння того, що дає естетичну насолоду. Саме дихотомія прекрасне / потворне, відображаючи дуалізм сприйняття доквілля людиною, є універсальною опозицією, яка становить підвалини опису мовної картини світу і зумовлює специфіку ментальної концептосфери й системи цінностей народу. На думку Н. Д. Арутюнової, естетична оцінка, аналіз атрибутів і предикатів, що виражають пряме й безпосереднє сприйняття краси й потворності дійсності, її перцептивне пізнання і її осягнення через усвідомлення художніх образів, які, сублімуючи почуття, відтворюють реальність, ще очікує системного й повного опису [1, с. 6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Лінгвістичному аспектові аналізу категорії оцінки присвячено праці Н. Д. Арутюнової, Л. В. Васильєва, О. М. Вольф, С. П. Бабич, С. Я. Єрмоленко, Г. О. Золотової, Т. А. Космеди, М. В. Ляпон, О. О. Селіванової, В. М. Телії та ін. В українському мовознавстві виокремлено різні підходи до її дослідження: семантичний (Т. П. Вільчинська, А. П. Загнітко, В. Д. Шинкарук та ін.), формальний (Ж. В. Колоїз, О. О. Коротун, Л. І. Мацько та ін.), функціональний (О. Л. Бессонова, Т. А. Космеда, А. М. Нелюба, І. В. Онищенко та ін.), прагматичний (Ф. С. Бацевич, Т. А. Космеда, О. О. Селіванова, О. В. Халіман та ін.).

Взявши за основу класифікацію, підґрунтям якої є розмежування загальних і часткових оцінок, Н. Д. Арутюнова запропонувала типологію частковооцінних значень, що й донині є найдокладнішою [1, с. 183–224]. Відзначивши важливу роль оцінки в житті особистості, дослідниця визначила її як «найбільш людський» тип предикативного значення [1, с. 12]. О. О. Селіванова, досліджуючи модус як мотиваційну базу творення номінативних одиниць, зауважує, що оцінка зберігає нормативну картину світу етносу, транслуючи її від покоління до покоління [2, с. 54]. На думку Т. А. Космеди, відображення подій доквілля здійснюється крізь призму категорії оцінки, що є одним зі способів віддзеркалення світу, пізнаючи який, людина виражає ставлення до нього, і саме оцінка – свідчення ступеня осягнення світу [3, с. 92]. У 2004 р. група «Логічний аналіз мови» під керівництвом Н. Д. Арутюнової опублікувала черговий науковий збірник «Логический анализ языка. Языки этики: Концептуальные поля прекрасного и безобразного», у якому проаналізовано й описано

лексичні, синтаксичні, інтонаційні та інші засоби вираження естетичної оцінки, які, власне, опосередковані сприйняттям людиною дійсності [4].

З. Г. Коцюба, досліджуючи особливості паремійної вербалізації універсальних і національних світоглядних засад носіїв слов'янських, германських і романських мов, наголосила на спільній для всіх культур тенденції до протиставлення внутрішньої краси людини як цінності тривалої маловартісній зовнішній красі [5, с. 382]. Вивченню лексичного вираження естетичних оцінок на матеріалі різних мов присвячено праці О. Духачека, Ю. А. Найди, М. В. Пименової, Т. В. Писанової, О. М. Цалок, Г. Юзі та ін. Однак вербальна репрезентація негативної естетичної оцінки на матеріалі українських прислів'їв не була об'єктом цілісного вивчення, спрямованого на опис її аксіологічного потенціалу з урахуванням етнічних знань, уявлень, відчуттів, почуттів, асоціацій, пов'язаних із потворним й відображених в українській паремійній картині світу.

Мета статті – здійснити комплексний аналіз вербальної репрезентації негативної естетичної оцінки на матеріалі українських паремій у проекції на когнітивні механізми етносвідомості.

Виклад основного матеріалу. Красиве (краса) і потворне – це передовсім категорії естетики, що характеризують явища, які мають найвищу чи найнижчу естетичну цінність. Вони відрізняються від інших цінностей, насамперед, від моральних (добро, зло, горе, біда, щастя, чесність тощо) тим, що пов'язані з чуттєвістю, спогляданням, уявленнями та зазвичай мають безкорисливий характер. Прекрасне дає людині естетичну насолоду і задоволення. Оцінка ж потворного пов'язана з тими явищами, які викликають людське обурення, незадоволення, відразу внаслідок дисгармонії, диспропорційності, невпорядкованості, та відображає неможливість або відсутність досконалості. Виокремлюючи естетичні оцінки, О. А. Івін наголошує, що вони «приписують своїм предметам естетичні цінності та зазвичай сформовані за допомогою таких термінів, як «прекрасне», «потворне», «має більшу естетичну цінність» тощо, оскільки «триплети абсолютних та відносних естетичних оцінних понять: прекрасне – байдуже – потворне, більш естетично цінне – те, що має таку саму естетичну цінність – менш естетично цінне» [6, с. 24]. Саме така шкала прийнята нами за засадничу для аналізу естетичної оцінки, представлені в паремійній картині світу українського народу. Під час оцінювання обов'язковим є врахування норми оцінок, яка, за Т. А. Космедою, «існує у всіх сферах людської діяльності і виробляється соціально» [3, с. 89]. Відповідно, те, що відповідає нормі, отримує позитивну оцінку, розташоване на шкалі в зоні позитивного та співвіднесене з оцінним стереотипом. Натомість відхилення від норми, що відображають як зменшення, так і збільшення ознаки, належать до зони негативного.

Досліджуючи прислів'я і приказки, ми передовсім проаналізували ті, у структурі яких репрезентовано слова з найзагальнішою оцінкою «красивий / потворний». Естетичну оцінку розуміємо як ставлення суб'єкта оцінки (позитивне / нейтральне / негативне) до об'єктивної цінності, сприйняте як ознаку оцінюваного об'єкта з позицій етнічного уявлення про красу / потворність. Вона належить до сублімованого різновиду оцінок, які ґрунтуються на синтезі сенсорно-смакових і психологічних. На зв'язок між зоровими відчуттями й естетичною оцінкою вказують Н. Д. Арутюнова, О. М. Вольф, Т. А. Космеда, З. Г. Коцюба, О. Д. Шмельов та ін.

Оцінку прекрасного неможливо збагнути без її антипода потворного. Уже сама внутрішня форма оцінного прикметника *потворний*, мотиваційно пов'язана з іменником *потвора* «страхотлива фантастична істота; страховище // про велетенську тварину, що вражає розмірами свого тіла» [7: VII, с. 399], має міфологічне підґрунтя, відображаючи етнічне уявлення про чудовисько, яке вражає своєю огидною зовнішністю, розміром. Можемо припустити, що міфологічне уявлення про фантастичну потвору перенесено в антропоморфну царину й репрезентує оцінку подоби людини. У структурі українських паремій негативна естетична оцінка представлена значно менше, ніж позитивна.

Передовсім для вираження негативної естетичної оцінки в паремійній системі української мови використано лексеми, які вже містять негативну конотацію: *страшило* «фантастична істота незвичайного, страшного вигляду; страхіття» [7: IX, с. 756]: *Коли дівка, як страшило, не pomoже барське мило* [ПП-90, с. 46]; *страхонуд* «перен. Людина або тварина, що має потворний зовнішній вигляд» [7: IX, с. 757]: *Готов хоть на страхонуда в просо; Його би лиш в коноплі за страхонуда поставити* [ПП-90, с. 46]; *урод* «зовнішньо потворна людина» [7: I, с. 474]: *Оце урод – побий ёго сила Божя* [Н, с. 379]; *Породила мама, як урода* [Н, с. 380]; *потороча* «перен., лайл., зневажл. Про незграбну, вайлувату або негарну людину» [7: V, с. 733]: *Скажуть на дівку: «що се таке потороча»* [Н, с. 380]. Оцінка непоказної зовнішності людини може бути репрезентована і через заперечення відсутності частин тіла, які, ймовірно, народна свідомість асоціювала з позитивними ознаками: *Ані з плечей, ані очей* [Н, с. 380]. Негативно оцінні атрибути *гидкий, бридкий, скверний, поганий* у структурі українських прислів'їв підсилені метафоричними порівняннями із вадами людини: *Бридкий, як хибчи* [Н, с. 379], жінкою легкої поведінки: *Бридкий, як палюга; Гидкий, як поплазка* [Н, с. 379], тваринами: *Скверна як свиня; Поганий як собака на морозі* [Н, с. 380].

Логіка мовної картини світу побутової свідомості, зокрема її оцінної царини, у багатьох негативно аксіологічно маркованих пареміях ґрунтується на певному ігровому елементі, який, як зауважує Н. І. Сукаленко, «примхливо поєднує «правду» і «неправду» для відображення об'єктивної дійсності» [4, с. 466]. Саме оцінність людських відчуттів, почуттів і уявлень, представлена в українських прислів'ях, для яких характерна суперечливість модусів їхніх складників, дає нам змогу виокремити, слідом за О. О. Селівановою [8, с. 199], негативну естетичну оцінку, підґрунтям якої є парадокс: *Гарний, коли спить ще й лицем до стіни лежить; Така гарна тика, що як виглянула із вікна, то три дні собаки гвалтували* [ПП-90, с. 37]; *Гарна дівка, а собаки її не їдять* [ПП-90, с. 33]. У більшості таких мовних знаків зооніми наділені якісними ознаками, які їм не властиві відповідно до логіки побудови об'єктивного світу: *Красива як віця сива; Гарний як пес базарний; Хороший як собака на морозі; Красива як свиня сива; Вродлива як сова; Хороша, як свиня в порошу; Гарний, як попова свиня; Хороший, як собака на морозі* [Н, с. 379–380]; *Немає краще понад мене та понад попову свиню* [ПП-89, с. 174]. Народ, ніби граючи своєю уявою, одягає, прикрашає тварин, щоб негативно оцінити зовнішність людини: *Гарна як свиня в намисті; Славний як свиня в коралях* [Н, с. 380]. Оцінність таких паремійних одиниць носії мови розуміють підсвідомо, оскільки в більшості випадків «вони не відчують «неправди», інтуїтивно ототожнюючи її з «правдою»» [4, с. 467].

Негативна естетична оцінка, пов'язана з образом некрасивої людини, ґрунтується передовсім на зооморфній метафорі. Усім своїм зовнішнім виглядом чи окремими рисами індивід у паремійній системі української мови уподібнений тварині: *Така погана, що й жаби б не їли* [ПП-90, с. 40]; *Борода, як у пса, а зуби, як у собаки* [Н, с. 45]; *Коси в тебе, як мишачі хвостики* [ПП-90, с. 226]. Синкретизм в естетичній оцінці можна простежити на прикладі зооніма *корова*. За даними фольклорних та етнолінгвістичних праць, корова – символ жінки [9, с. 517], а у весільних піснях – нареченої у весільному вбранні, також традиційний образ для порівнянь [10, с. 306]. Тому в паремійній одиниці *Здорова, як корова* [Н, с. 381] не вбачаємо однозначної негативної оцінки, а вважаємо, що корова тут символізує здоров'я жінки й може слугувати для вираження позитивної аксіологічності. Натомість в інших одиницях зоонім *корова* слугує для передавання негативної естетичної оцінки, оскільки уживається на позначення невродливої жінки, пор.: *Гарна, як корова в Петрівку; Гарна, як ряба корова* [Д, с. 82].

Негативна естетична оцінка, що корелює з ознакою потворної зовнішності, поширена на соматизми, аксіологічне сприйняття яких опосередковане метафоричними порівняннями. Негативна естетична оцінка пов'язана з обличчям людини, яке потрапляє у фокус зооморфного опису вже на лексичному рівні внаслідок уподібнення до морди тварини,

позначаючи опасисте, товсте лице, пор.: *Морда, як не лусне* [Н, с. 383]. Окрім того, негативна оцінка, виражена лексемою пика «потворне, бридке обличчя» [7: VI, с. 350], може бути підсилена за допомогою побутових міні-сюжетів чи сценаріїв: *Із твоєю пикою сидіти б під осикою; Пика така, хоч онучі суши* [ПП-90, с. 235]; *Пика, хоч пацюки бий* [Н, с. 383].

Оцінка інших соматизмів, передавана через метафоричну аналогізацію, пов'язана з ознакою 'великий', яка в українській етносвідомості має негативну конотацію: *Лоб – відро ціле; Там губа, як макітра* [Н, с. 383]; *Луб лице, очі тріска* [Н, с. 381]. Серед ознак чоловіка негативної аксіологічної маркованості набуває лисина, яка асоціюється з етичним поняттям 'біда': *Лисий кінь – краса, лисий парубок – біда* [ПП-90, с. 30].

У паремійній системі української мови репрезентовано синтетичний підхід до «високого і низького»: до естетичної оцінки постійно додається етична й утилітарна. Як зауважує Н. Д. Арутюнова, зв'язок етичної оцінки з моральністю й користю виникає безпосередньо в антропоцентричному світі, у якому людина – водночас і об'єкт, і суб'єкт оцінки [1, с. 9]. Тому, на думку багатьох дослідників (Н. Д. Арутюнової, Г.-Х. Гадамера, У. Еко, О. Ф. Лосева, Ю. М. Лотмана, В. М. Телії та ін.), естетична оцінка – особливий тип аксіологічної класифікації, тісно пов'язаний з іншими оцінками, зокрема з етичною та утилітарною. «Прекрасне» і «потворне» в паремійній картині світу постають і як естетична, як етична, і як соціальна, і як утилітарна категорії. Зважаючи на таку синкретичну репрезентованість оцінних понять, в українських прислів'ях спостерігаємо фіксацію «потворного» не самого по собі, а у зв'язку з моральним злом. Різномірність негативної естетичної оцінки певною мірою пов'язана із семантичною структурою прикметника *потворний*, до складу якого належать етичні конотації: «перен. Який є порушенням загальнолюдських моральних принципів, норм громадської поведінки тощо // Який викликає огиду, осуд» [7: VII, с. 399].

Досліджуваний матеріал дає змогу встановити зв'язок між негативною естетичною оцінкою зовнішності людини й етичною оцінкою її внутрішніх чеснот. Негативні риси характеру українця в паремійній картині світу безпосередньо пов'язані із зовнішністю й виявляються через створення непривабливого вигляду, оскільки «таємне стає очевидним, приховане погане етичне перетворюється у відкрите некрасиве естетичне» [4, с. 617], напр., *Погана дівка, що сама себе хвалить* [ПП-90, с. 35]; *Хороша, вродлива, тільки біда, що сварлива* [ПП-90, с. 36]; *Поганому виду нема стиду* [ПП-90, с. 39]; *Не така погана, як її догана; Як зверху погане, то всередині вдвоє; У поганому тілі погана душа* [ПП-90, с. 40]; *Гарне личко, а чортівська душа; Гарний на лиці, а поганий на душі* [ПП-90, с. 234]. З некрасивою зовнішністю пов'язані недобрі, погані внутрішні характеристики людини: хитрість, скупість, заздрість тощо, пор.: *З рудих нема святих та й з чорних чортма добрих* [УПП-84, с. 158]; *Сліпий, кривий, рудий та красний самий опасний* [Н, с. 604]. Типовою для української паремійної системи є протиставлення зовнішності людини її внутрішній сутності: *Не краса красить, а характер* [ПП-90, с. 37]; *Гарна пава пером, а жінка – норовом* [ПП-90, с. 89]. Етична оцінка домінує над естетичною в тих випадках, коли зовнішню непривабливість людини компенсовано щастям, долею: *Поганий парубок на вроду, та гарний на вдачу* [ПП-90, с. 31]; *Хоч не красивий, аби щасливий* [ПП-90, с. 38]; *Хоч ряба і погана, та доля кохана* [ПП-90, с. 40] чи добротою: *Хоч негарна, аби добра* [ПП-90, с. 38]. Натомість краса дівчини втрачає свою естетичну маркованість за умови наявності в її посесора такою етичної ознаки, як лінь: *Дівка красива, та прости лінва* [УПП-84, с. 155]; *Хлопці б'ються чорт зна за що: хоч красива, та ледаця* [УПП-84, с. 157]. Ці прислів'я яскраво ілюструють думку Н. Д. Арутюнової, яка, зарахувавши красу до великої тріади: «Істина-Добро-Краса» [4, с. 28], неодноразово наголошує на домінуванні в аксіології людини етичної оцінки над естетичною, оскільки «добро відтісняє зовнішню красу на другий план» [4, с. 14].

Ураховуючи те, що естетична насолода не може бути тільки для душі, вона неодмінно викликає утилітарну оцінку, яка «вводить прекрасне в один ряд з корисним» [4, с. 11]. Тому серед паремій можна виокремити групу, яка відображає синкретичне

сприйняття естетичної оцінки краси людини крізь призму утилітарності. Більшість таких прислів'їв віддзеркалюють низьку цінність жіночої краси за допомогою аналогізації зі сценаріями споживання їжі, пор.: *З краси не пийти води; З краси хліба не спечеш* [ПП-90, с. 36]; *Красу на тарілку не покладеш; Красою ситий не будеш* [ПП-90, с. 37]. Окремі з таких мовленнєвих актів мають пояснювальний компонент, який акцентує увагу на домінуванні утилітарності: *Краси на тарілці не краяти: аби з неї господиня була* [ПП-90, с. 36]; *Красу за плечима не носити, аби хліба не просити* [ПП-90, с. 37]; *Не в тім хороша, що чорноброва, а в тім, що діло робить* [ПП-90, с. 39]. Іноді навіть негативна естетична оцінка нейтралізована через утилітарну: *Хоч не гарно, аби добре* [ПП-90, с. 38]. Утилітарна оцінка корелює із естетичною в площині концепту БАГАТСТВО: *Краса лице – це половина приданого* [ПП-90, с. 36]; *В багатій дівки горба не видно; Багату дівку сватають і в петрівку* [ПП-90, с. 32]; *Най буде й горбата, аби лиш багата* [ПП-90, с. 41]; *Красна молода, бо багата* [ПП-90, с. 82], засвідчуючи, що, вибираючи дружину, українці віддавали перевагу утилітарним цінностям (багатству) над зовнішньою красою.

Висновки. Отже, краса й потворність у паремійній картині світу репрезентовані як аксіологічні категорії зі знаками «плюс» та «мінус». В українській паремійній картині світу негативна естетична оцінка поширена лише на концепт ЛЮДИНА, відображаючи неприємні відчуття перцепції її зовнішності, віддзеркалює несприйняття всього, що суперечить нормі, традиційним уявленням про красу. Естетична пейоративність виражена відповідно до індивідуальних відхилень від норми (фізичні вади, вроджене потворство, некрасиві риси обличчя тощо). Негативна естетична оцінка в досліджуваному мовному матеріалі виявляє синкретизм і тісно взаємодіє із етичною та утилітарною аксіологічністю. Зіставивши продуктивність представлення естетичної оцінки в паремійній картині світу українського етносу, відзначаємо домінування позитивної оцінки над негативною. Це імовірно, можна пояснити тим, що, як зауважує Дж. Ліч, незалежно від належності до певної культури люди частіше віддають перевагу позитивно забарвленим словам, ніж негативним [11, с. 124]. Перспективу подальших досліджень убачаємо в описові вербальної репрезентації етичної оцінки в українській паремійній картині світу.

Список використаної літератури

1. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека / Н. Д. Арутюнова. – М.: Языки русской культуры, 1999. – 896 с.
2. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке: Монографічне видання / О. О. Селіванова. – Черкаси: Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.
3. Космеда Т. Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки / Т. Космеда. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2000. – 349 с.
4. Логический анализ языка. Языки эстетики: Концептуальные поля прекрасного и безобразного / [отв. ред. Н. Д. Арутюнова]. – М.: Индрик, 2004. – 720 с.
5. Коцюба З. Г. Рефлексія побутової свідомості в різномовному проverbs'яльному просторі (від універсального до національного): монографія / З. Г. Коцюба. – Львів: ДП «Видавничий дім «Укрпол», 2010. – 472 с.
6. Ивин А. А. Основания логики оценок / А. А. Ивин. – М.: Изд-во Московского ун-та, 1970. – 230 с.
7. Словник української мови: В 11-ти т. / [ред. кол.: І.К. Білодід/голова/ та ін.]. – К.: Наукова думка, 1970–1980.
8. Селіванова О. О. Нариси з української фразеології (психологнітивний та етнокультурний аспекти): монографія / О. О. Селіванова. – К.: Черкаси: Брама, 2004. – 276 с.
9. Войтович В. М. Українська міфологія / В. М. Войтович. – К.: Либідь 2005. – 664 с.
10. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник / В. В. Жайворонок. – К.: Довіра, 2006. – 703 с.
11. Leech G. N. Principles of pragmatics. – L.; N.Y.: Longman, 1983. – 250 p.

Список використаних джерел

- Д – Доброльожа Г. М. Красне слово як золотий ключ. Постійні народні порівняння в говірках Середнього Полісся та суміжних територій / Г. М. Доброльожа. – Житомир: Волинь, 2003. – 160 с.
- Н – Українські приказки, прислів'я і таке інше. Уклад М. Номис / [упоряд., приміт., та вступна ст. М. М. Пазяка]. – К.: Либідь, 1993. – 768 с.
- ПП-89 – Прислів'я та приказки: Природа. Господарська діяльність людини / [упоряд. М. М. Пазяк]. – К.: Наукова думка, 1989. – 480 с.

ПП-90 – Прислів'я та приказки: Людина. Родинне життя. Риси характеру / [упоряд. М. М. Пазяк]. – К. : Наукова думка, 1990. – 528 с.

УПП-84 – Українські прислів'я та приказки / [упоряд. С. В. Мишанич, М. М. Пазяк]. – К. : Дніпро, 1984. – 390 с.

References

1. Arutyunova, N. D. (1999). *The language and the world of man*. Moscow: Languages Russian culture (in Russ.)
2. Selivanova O. O. (2012). *The world of consciousness in the language*. Cherkasy: Chabanenko Yu. (in Ukr. and Russ.)
3. Kosmeda, T. (2000). *Axiological aspects the prahmalinguistic: the formation and development of assessment category*. L'viv: LNU named after I. Franko (in. Ukr.)
4. *Logical analysis of language. Languages aesthetics: Conceptual fields beautiful and uglyb* (2004). In N.D. Arutyunova (Ed.). Moscow: Indrik (in Russ.)
5. Kotsiuba, Z. G. (2010). *Reflection of household consciousness in multilingual proverbial space (from the universal to national)*. L'viv: SE «Publishing House «Ukrpol» (in. Ukr.)
6. Ivin, A. A. (1970). *Foundation of logic evaluations*. Moscow: Publishing House of the Moscow University (in Russ.)
7. *Dictionary of the Ukrainian language in 11 volumes (1970-1980)*. Kyiv: Scientific thought (in. Ukr.)
8. Selivanova, O. O. (2004). *Sketches from the Ukrainian phraseology (psychocognitive and ethnocultural aspects)*. Kyiv – Cherkasy: Gateway (in. Ukr.)
9. Voytovych, V. M. (2005). *Ukrainian mythology*. Kyiv: Lybid (in. Ukr.)
10. Zhayvoronok, V. V. (2006). *The signs Ukrainian ethnoculture: Dictionary Directory*. Kyiv: Trust (in. Ukr.)
11. Leech, G. N. (1983). *Principles of pragmatics*. L.; N.Y. : Longman.

KALKO Valentyna Volodymyrivna,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of Ukrainian linguistics and applied linguistics
Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University
e-mail: mkalko@ukr.net

NEGATIVE AESTHETIC EVALUATION LINGUISTICALLY REPRESENTED IN THE UKRAINIAN PROVERBS

Abstract. Introduction. *Actual dichotomy beautiful/ugly representing the dual human perceive of milieu is a universal opposition for describing basic linguistic picture of the world. It as well comes to specify the mental conceptual sphere and national values. Aesthetic evaluation, analysis for attributes and predications expressing the immediate and concrete perceive of beautiful and ugly reality, its perceptual investigating and discovering it through artistic imagery which, due to sensual stipulation, re-creates the reality, is generally awaiting to be fully and systematically described.*

Purpose. *For those reasons the article is purposed for complex analyzing the verbal representation of the negative aesthetic evaluation in the Ukrainian proverbs with the regard of cognitive instruments of the national conscience.*

Results. *Aesthetic evaluation is the evaluation subject's approach (positive, neutral, negative) towards the objective value, taken as an attribute of the estimated object viewed from the ethnic images of beauty/ugliness. Ukrainian proverbs' structure represents fewer negative aesthetic evaluations than positive. Negative evaluation is foremost represented through negatively connoted lexemes. The logically structured linguistic picture of the world in the sphere of everyday usage, especially for its evaluating segment, in the number of negatively marked proverbs is based on certain game element. Negative aesthetic estimate connected with mean human appearance is mostly based on zoomorphic metaphor. Ukrainian proverbs reveal the ugly image in connection with moral evil, so the aesthetic evaluation is ethically correlated. Utility estimate is associated with that of the aesthetic sort within the WELL-BEING concept.*

Originality. *In the Ukrainian paroemiatic picture of the world negative aesthetic estimate is extended for the HUMAN concept exclusively and reveals unpleasant emotions over human appearance, as well as refusal from anything that argues traditionally accepted beauty images. The Ukrainian proverbs generally represent synthetic approach to the "sublime and profane" dichotomy: aesthetic evaluation is actually followed by the ethical and utility ones.*

Conclusion. *Aesthetic negative approach is expressed in accordance with individual deviations (those of physic state, also inherited faults and ugly appearance). Further studies lie in describing means of verbal representation for the ethical estimate in the Ukrainian paroemiatic picture of the world.*

Key words: *the beautiful; the ugly; evaluative speech acts; concept; paroemiatic picture of the world; evaluation category.*

Надійшла до редакції 19.11.2015
Прийнято до друку 14.12.2015